

Les xarxes socials com a eina d'apoderament de la ciutadania: Islàndia pren avantatge

Ares Cases Castellet

Universitat Autònoma de Barcelona

Les noves tecnologies, especialment Internet amb l'auge de les xarxes socials, estan revolucionant les formes de comunicar-se i participar, possibilitant l'allunyament de la ciutadania d'un rol més receptor i passiu. En aquest context ens preguntem: Aquests nous mitjans estan posant a l'abast dels ciutadans una eina per reforçar el seu poder d'influència sobre l'àmbit polític? Què aporten i en quin context poden ser més viables?

Vistes les característiques d'aquestes noves eines, ens serà útil l'anàlisi d'Islàndia, un país que recentment ha introduït les xarxes socials com a instrument per capacitar a la ciutadania de major influència en la redacció d'una nova Constitució. La revisió de les seves característiques ens aportarà pistes per conèixer quins trets són els que afavoreixen adoptar més fàcilment aquests processos.

1. Les xarxes socials com a eina d'apoderament de la ciutadania

1.1. Confrontació amb els mitjans de comunicació tradicionals

L'expansió de les xarxes socials digitals en els últims anys, integrades en l'anomenada "onada 2.0" (Reig, 2012), està transformant totes les àrees de la nostra societat, especialment el rol que tenien fins ara les eines de comunicació existents.

Veníem d'anys de monopoli dels mitjans de comunicació tradicionals, que havien convertit al ciutadà en mer receptor, en un subjecte passiu. Es caracteritzaven per la seva "verticalitat i unidireccionalitat" (Caldevilla, 2009), però en la societat actual i de forma creixent, si hi ha quelcom impossible és l'aïllament dels ciutadans.

L'arribada d'Internet, primer de forma embrionària (1.0) amb encara forces elements de passivitat, però sobretot amb la web 2.0 a partir de 2004, ha revolucionat les vies de comunicació. Caracteritzada per una major "horitzontalitat i bidireccionalitat" (Caldevilla, 2009), la comunicació 2.0 permet que els ciutadans puguin ser emissors i receptors indistintament. Així doncs, "la ruptura de la passivitat és la culminació de l'estratègia 2.0" (Caldevilla, 2009).

Ara bé, cal matisar aquest punt. Tot i que Internet no és ni pot ser controlat per una sola autoritat, la visibilitat i influència no és per a tots la mateixa. Una causa d'aquesta asimetria de poder és, segons González-Bailón (2009), el paper dels buscadors digitals, que mitjançant l'organització de les cerques creen "centres de gravetat". Això acaba repercutint en que es perfilin com a nodes a la xarxa les organitzacions i individus més poderosos i visibles ja als mitjans de comunicació tradicionals.

Amb l'expansió d'Internet naixia el que Castells (2012) anomena autocomunicació de masses, on individus o col·lectius poden emetre un missatge i seleccionar els emissors autònomament. Però no només és comunicació. Estem en un món contínuament connectat en xarxa (Castells, 2012) i pot ser útil integrar-ho als processos polítics per dotar-los de major transparència o proximitat, com veurem al cas analitzat.

Les xarxes socials digitals no solen albergar una jerarquia pròpia del poder tradicional i no tenen líders, tot i que sí diferents nodes. Per tant, "pocs llocs més adequats, amb millor acústica per al col·lectiu, que les xarxes digitals" (Reig, 2012), la qual cosa va fer arribar a formular que cada individu podria esdevenir un "micromitjà" amb capacitat per difondre un missatge de forma independent.

Aquesta asseveració ha de ser de nou contrastada. Internet funciona per emetre de forma relativament lliure un missatge, però qualsevol pot ser influent? Hindman (2009) diferencia entre "parlar i ser escoltat", conclouent que aquells que assoleixen major influència a la xarxa ja partien d'una posició fora d'ella. Per a l'autor, Internet guarda una promesa de fomentar la democràcia i la igualtat, però encara no és perceptible.

Ara bé, és notable l'alt grau de deliberació que permeten les xarxes socials. La conseqüència última és la unitat, que és "punt de partida i font d'apoderament" (Castells, 2012). Internet per si sol no és la causa de canvis socials substantius (Caldevilla, 2009), però posa a l'abast un instrumentari per a que es pugui passar a l'acció coordinadament amb altres. Aquesta capacitació és l'apoderament.

1.2. El creixent sentiment d'apoderament

Les conseqüències d'aquesta transformació tecnològica van en la direcció d'un canvi en el nivell d'influència de la ciutadania. L'autonomia atorgada per unes xarxes socials en les quals es valora i es comparteix contínuament gran diversitat de continguts és un punt clau. Segons Dolors Reig (2012), "vivim un canvi de paradigma únic, centrat com cap abans en les persones".

Aquest sentiment d'apoderament provocat per les xarxes socials digitals dins la citada "onada 2.0" es nodreix dels següents punts forts:

Individuació: L'individu no és un més de la massa homogènia, sinó que és un membre actiu, amb veu pròpia. S'ha dit que es tracta d'un individualisme positiu (Reig, 2012).

Difícil control: Operen al marge del poder institucional tradicional, del qual en són un clar contrapoder. La seva configuració en xarxa converteix en quasi impossible el seu control o censura per part de governs o grans corporacions.

Vigilància activa: Degut a la ràpida difusió, el poder institucional s'enfronta a una contínua observació (Caldevilla, 2009). El ciutadà és més difícil d'enganyar i és més complicat negar-li una participació més constant.

Ubiquïtat: Accessibilitat des de qualsevol lloc (Caldevilla, 2009), sempre que es disposi d'una connexió a Internet.

Llibertat d'expressió: La pròpia Organització de les Nacions Unides va emetre un informe (Human Rights Council, 2011) on l'accés a Internet s'equiparava a aquest dret humà, afirmant que afavoreix l'accés a la informació o el rendiment de comptes.

Intercanvi d'idees: Es sol dir que les grans idees rarament sorgeixen d'un únic cervell (Steve Johnson a Where good ideas come from), la qual cosa la trobem en unes xarxes socials que permeten la coordinació d'un nombre il·limitat d'individus.

Construcció de poder: La cima de l'apoderament. S'ocupa el medi amb un missatge alternatiu, reprogramant les xarxes per subvertir les relacions de poder tradicionals i donar peu a interessos nous.

Aquest canvi en la capacitat de la ciutadania ha donat pas a la caracterització d'un nou model de moviments socials, els desenvolupats en xarxa (ANNEX 1).

Finalment, la irrupció en els anys recents d'aquest nou instrumentari ha propulsat que es vulgui superar el terme TIC (Tecnologies per a la Informació i la Comunicació) per apostar per les TAP (Tecnologies per l'Apoderament i la Participació) (Reig, 2012).

2. Islàndia pren avantatge

2.1. Raons per a l'anàlisi

L'elecció d'Islàndia com a cas d'anàlisi es deu a que es tracta d'un país paradigmàtic en quant a l'apoderament aconseguit per la ciutadania a través de les xarxes socials. Es tracta d'una societat on les xarxes socials han assolit una rellevància notable, especialment visible, després de la irrupció d'una revolta ciutadana (ANNEX 2), en el seu recent procés constituent basat en la interactivitat constant.

2.2. El que les dades mostren

El grau de penetració d'Internet a les llars i entre els ciutadans (Taula 1) és tan elevat (prop del 95%) que Islàndia és un dels capdavanters mundials. Amb una elevada capacitat per al seu ús (molt superior a la mitjana de la UE), les noves tecnologies han arribat fins a l'àmbit polític, ja que $\frac{3}{4}$ parts dels ciutadans les han usat per interactuar amb les institucions públiques.

Taula 1. Dades generals d'Islàndia sobre accés i ús d'Internet

Llars amb accés a Internet (2011) ¹ (sobre el total de llars amb persones d'entre 16 i 74 anys)	93% UE: 73%
Accés a Internet cada setmana (2011) ² (sobre el total d'habitants)	94% UE: 68%
Freqüència diària o quasi diària d'accés a Internet (2011) ¹ (sobre el total d'usuaris d'Internet)	93%
Nivell d'habilitats a Internet (2011) ² (persones que saben fer una recerca d'informació per Internet sobre el total d'habitants)	90% UE: 71%
E-Govern (2010) ² (persones que han usat Internet per interactuar amb l'autoritat pública sobre el total d'habitants d'entre 16 i 74 anys)	77% UE: 32%

Font: (1) Statistics Iceland, (2) Eurostat.

Si ens fixem en aspectes més específics (Taula 2), les dades ens mostren una tendència destacable a participar activament en votacions realitzades a Internet (procés del qual es nodreix el procés constituent que analitzarem al punt 2.3).

En l'àmbit de les xarxes socials, la presència dels ciutadans islandesos és àmplia (especialment a Facebook i Twitter).

Taula 2. Dades d'Islàndia sobre usos específics d'Internet

(sobre el total d'usuaris d'Internet)

Participar en una enquesta en línia (2012)	74%
Participar en peticions en línia (2012)	45%
Participar en un referèndum en línia (2012)	41%
Usar xarxes socials com Facebook o Twitter (2011)	76%
Publicar missatges a les xarxes socials	67%
	UE: 52%
Llegir o publicar sobre temes cívics o polítics (2011)	42%
Llegir notícies o diaris en línia (2012)	94%

Font: Statistics Iceland

Ara bé, d'on prové aquesta elevada tendència a la participació en línia? Està recolzada en altres trets de la realitat social de la població?

La societat civil islandesa pot qualificar-se d'activa (Taula 3), amb una afiliació a grups socials i una densitat sindical força elevades, destacant una important confiança interpersonal, que pot influir positivament en la interacció ciutadana.

Taula 3. Dades d'Islàndia sobre aspectes socials

Afiliació a grups religiosos (1999-2002) ¹ (sobre el total d'habitants)	55%
Afiliació a grups culturals/esportius (1999-2002) ¹ (sobre el total d'habitants)	54%
Afiliació a grups polítics/sindicats (1999-2002) ¹ (sobre el total d'habitants)	50%
Confiança interpersonal (2001) ¹ (persones que creuen que es pot confiar en la majoria de gent sobre el total d'habitants)	41,1%
Densitat sindical (2008) ¹ (resultant de la divisió dels assalariats membres de sindicats entre el nombre total d'assalariats entre la població activa)	79,4% OCDE: 17,7%
Diputades dones al Parlament (2012) ² (sobre el total de parlamentaris)	43%
Nivell educatiu terciari (2012) ³ (sobre el total d'habitants d'entre 15 i 64 anys)	28,5% UE: 24,5%
Mitjana d'edat (2011) ³ (sobre el total d'habitants)	35 anys UE: 41,2 anys

Font: (1) OCDE, (2) Statistics Iceland, (3) Eurostat.

A més, altres indicadors socials (Taula 3), com un 43% de dones al Parlament o un 28,5% de ciutadans amb nivell educatiu superior, ens mostren que es tracta d'una societat desenvolupada, que a més, destaca per ser una de les que presenta majors taxes de participació a les eleccions (Taula 4).

Taula 4. Evolució de la participació a les eleccions parlamentàries d'Islàndia

1983	1987	1991	1995	1999	2003	2007	2009	2013
88,6%	90,1%	87,6%	87,4%	84,1%	87,7%	83,6%	85,1%	81,4%

Font: Institut for Democracy and Electoral Assistance (IDEA)

Finalment, no s'ha de passar per alt que Islàndia té un nombre reduït d'habitants (inferior als 120.000) i que la seva mitjana d'edat no supera els 35 anys, la qual cosa afavoreix una major participació, especialment per vies tecnològiques.

Vista la majoritària presència dels ciutadans islandesos a Internet, així com aspectes socials de fons que hi poden estar influent, interessa saber de quina forma han utilitzat aquests nous medis per apoderar-se i influir en el canvi que demandaven.

Aquesta nova via proveïda per les noves tecnologies l'hem pogut veure en bastants aspectes de la revolució islandesa: gènesi del moviment, propagació, inspiració d'altres revoltes, iniciatives de democràcia directa, etc...

Però especialment un procediment ha revolucionat tot el que s'havia conegut fins ara: un procés constituent on les xarxes socials hi han tingut un paper decisiu.

2.3. Un procés constituent interactiu

Per poder analitzar adequadament el paper de les xarxes socials en el procés de redactar una nova Constitució que es va iniciar a Islàndia l'abril del 2011, hem de tenir en compte dos aspectes essencials.

Primer, la particular situació constitucional islandesa. A l'Estat se li va reconèixer la independència de Dinamarca l'any 1944, i es va dotar d'una Carta Magna considerada provisional quasi assimilable a la del país danès, la qual portava anys sent criticada per afavorir interessos polítics conservadors.

Segon, saber que estem en un dels màxims nivells de participació política, la constituent (Rovira, 2012). El procés interactiu es va engegar en un àmbit d'enorme importància com és la redacció de la llei essencial, un acord social on s'hi plasmen quina classe de societat s'aspira a ser.

El procés s'inicià al novembre del 2010, amb la creació d'un Fòrum Nacional compost per 1.000 ciutadans escollits a l'atzar per extreure valors clau de la societat islandesa. Es va concloure amb la necessitat d'una nova Constitució i al mateix mes es produeixen eleccions per escollir una Assemblea Constituent de 25 membres (de 523 candidats de tota condició), on hi ha una baixa participació del 37%.

Després d'una impugnació de les eleccions per part de la Cort Suprema, el Govern substitueix l'òrgan per un Consell Constitucional amb igual mandat i membres. I serà a l'abril del 2011 quan s'iniciarà la redacció de la nova Constitució, que es nodrirà del treball del Consell, d'allò recollit al Fòrum Nacional i, de forma extraordinària, de les aportacions que faran els ciutadans. És aquí on integren les noves tecnologies i, en especial, les xarxes socials com a eina d'apoderament del ciutadà.

La participació es va canalitzar a partir de cinc suports digitals:

- Pàgina Web:

Situada al centre del procés, va aportar tota la informació per estar regularment informat sobre l'evolució de la Constitució.

Per una banda, publicació de notícies i esborranys de cada clàusula presentada pel Consell, de la qual els ciutadans podien emetre comentaris i suggeriments.

Per l'altra, retransmissió en directe de les reunions en streaming, per poder fer un seguiment en viu de l'acceptació o rebuig de cada proposta.

Rebut més de 370 aportacions, la pàgina web del Consell va ser el punt neuràlgic del lliure intercanvi d'opinions entre membres i ciutadans, convertint la Constitució en "un document en evolució en directe" (Bennett, 2011).

- Facebook:

La xarxa social fou la plataforma més destacada per mantenir viu el debat.

Com es produïa a la web, es comentaven i seguien en directe les sessions del Consell Constitucional, però a més, també permetia diàlegs més amplis, així com la recepció de missatges de persones de tot el món interessades en el projecte. Els comentaris rebuts es compten per milers.

- Twitter:

Els micro-missatges típics d'aquesta xarxa social van ser claus per enviar alertes informant sobre l'evolució del projecte i per resoldre els dubtes enviats pels ciutadans.

- Youtube:

A la plataforma de vídeos més important d'Internet es publicaren regularment entrevistes amb els 25 membres del Consell Constitucional, així com les principals discussions empreses.

No en va, "el poder de les imatges és primordial" (Castells, 2012).

- Flickr:

També seguint amb la importància de la imatge, la plataforma de fotografia va permetre conèixer la realitat de les reunions del Consell de forma més propera.

L'alt grau de "feedback" aconseguit entre els redactors de la Constitució i els ciutadans (en total més de 16.000 comentaris), així com l'elevada penetració de les xarxes socials en el procés, varen causar que el nou text fos anomenat de diverses maneres, com "crowdsourced constitution" (Marsán, 2012; Bennett, 2011), "wikiconstitució" (Castells, 2012) o "Constitució Facebook" (Basteiro, 2012).

En definitiva, es va aconseguir que el sistema funcionés amb eficàcia i rapidesa, ja que es va concloure en quatre mesos, "desmentint la idea de la ineficàcia de la democràcia participativa" (Castells, 2012) i creant així un precedent que pot inspirar situacions futures.

3. Conclusions

El procés constituent interactiu engegat a Islàndia l'abril del 2011, un "experiment revolucionari" segons Castells (2012), ha resultat ser un exemple d'introducció amb èxit de les eines tecnològiques en la participació política.

Però l'anàlisi ens suggereix que no només s'ha assolit una millora en la participació popular, sinó que s'ha anat més enllà. La integració de les noves tecnologies al procés ha aportat transparència (Jónsdóttir, 2011), implicació i responsabilitat (Reig, 2012), proximitat i legitimitat (Marsán, 2012), consciència i immediatesa (Pizzuti, 2012), accessibilitat (Bennett, 2011), etc. Tots aquests conceptes poden resumir-se en un: apoderament.

Arribats aquí, resulta inevitable que se'ns presenti una qüestió: El que s'ha assolit a Islàndia és traslladable a altres països? I específicament, quins trets propis del cas són explicatius i causants d'aquest procés alternatiu?

La resposta és de difícil concreció. Per a anàlisis posteriors, seria útil tenir en compte les especificitats que Islàndia presenta, donat que no només hi han influït aspectes relacionats amb les noves tecnologies, sinó que hi ha trets històrics, culturals i contextuals que hi tenen un important paper:

- Situació constitucional: Constitució del 1944 quasi calcada a la del país del qual es va independitzar, Dinamarca. Aquesta situació havia anat desgastant la legitimitat del text i el vincle entre ciutadans i institucions.
- Nombre d'habitants: Al 2011 eren 319.014 ciutadans (Banc Mundial), el que possibilita major mobilització i implicació, així com ser camp abonat a la pràctica de vies alternatives com l'anàlitzada.
- Homogeneïtat ètnica i religiosa: El 76,2% de la població (2013, Statistics Iceland) són membres de l'Església Evangèlica Luterana d'Islàndia, característica compartida amb l'altre país que va iniciar una revolta integrant les noves tecnologies, Tunis (país més homogeni en religió del món àrab, amb majoria de musulmans sunnites).
- Participació electoral: És rellevant que en els últims 30 anys la participació mitjana a les eleccions generals hagi estat del 86,2%, sense l'existència de vot obligatori.
- Societat civil activa i afiliació sindical: Històricament, la societat civil islandesa ha estat dinàmica, i especialment degut a la seva mida reduïda, ha pogut influir més en la formulació de polítiques públiques (Diari Oficial de la UE, 2011).

Segueix un model socioeconòmic semblant a l'escandinau, el que també es tradueix en una alta proporció de treballadors afiliats als sindicats.

- Crisi econòmica i dèficit democràtic: Present indiscutiblement en el rerefons de la revolta. La permissivitat que es va mostrar des del nivell polític cap als especuladors del país, així com l'esclat final de la crisi econòmica amb un col·lapse bancari mai vist a la història moderna (en proporció), van ser la guspira final que va dur a la ciutadania a mobilitzar-se i a reclamar més veu.

Es crea així un precedent reeixit, un procés de co-creació que combina eficaçment l'existència d'uns representants escollits (democràcia representativa) amb la participació oberta i continua de la població (democràcia directa). Es produeix una connexió ja des de l'inici entre els implicats, desembocant en un aprenentatge col·lectiu (Pizzuti, 2012) o intel·ligència col·lectiva (Reig, 2012).

4. Bibliografia

Abad, M. (2011): *Islandia recorre a la 'inteligencia colectiva' para redactar su nueva constitución*. Yorokobu. <http://www.yorokobu.es/islandia-recorre-al-crowdsourcing-para-redactar-su-nueva-constitucion/>

Basteiro, D. (2012): *La revolución cívica de Islandia: un mito en el que merece la pena creer*. http://www.huffingtonpost.es/2012/11/22/la-revolucion-ciudadana-e_n_2176039.html

Bennett, N. (2011): *Iceland's crowdsourced constitution - a lesson in open source marketing*. <http://socialmediatoday.com/nick-bennett/305690/icelands-crowdsourced-constitution-lesson-opensource-marketing>

Caldevilla Domínguez, D. (2009): *Democracia 2.0: La política se introduce en las redes sociales*. Pensar la publicidad, vol. III, nº 2, pp. 31-48.

Castells, M. (2012): *Redes de indignación y esperanza*. Alianza Editorial.

Crawford, S. (2011): *Digital Governance: from Iceland to New York City*. Center for Democracy and Technology. <https://www.cdt.org/blogs/018digital-governance>

Degl'Innocenti, A. (2011): *Islanda, quando il popolo sconfigge l'economia globale*. http://www.ilcambiamento.it/lontano_riflettori/islanda_rivoluzione_silenziosa.html

Diario Oficial de la Unión Europea (2011): *Dictamen del Comité Económico y Social Europeo sobre el tema "Islandia como país candidato"*. Pàg. 4-5, punt 5: La sociedad civil en Islandia. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:054:0008:0014:ES:PDF>

Eurostat. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home>

González-Bailón, S. (2009): *Internet también tiene centros de gravedad*. Revista Tendencias21. http://www.tendencias21.net/Internet-tambien-tiene-centros-de-gravedad_a3969.html

Hindman, M. (2009): *The Myth of Digital Democracy*. Princeton University Press.

Human Rights Council (2011): *Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, Frank La Rue*. A/HRC/17/27. General Assembly of United Nations.

Jónsdóttir, B. (2011): *Lessons from Iceland: the people can have the power*. <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2011/nov/15/lessons-from-iceland-people-power>

Marsán Raventós, C. (2012): *Poder constituyente y democracia 2.0. Un anàlisis de la reforma constitucional islandesa*. 1er Encuentro de Jóvenes Investigadores de la Sociedad Española de Filosofía Jurídica y Política. Universitat de València.

OECD StatExtracts. <http://stats.oecd.org/>

Pizzuti, M. (2012): *Rivoluzione Non Autorizzata. Come cambierà il Mondo*. Editore Punto d'Incontro. Capítol 8: *La rivoluzione possibile*.

Reig, D. (2012): *Socionomía ¿Vas a perderte la revolución social?* Ediciones Deusto.

Roesch, J. (2012): *Islandia: democracia ante la crisis* <http://www.eldemocrata.com.mx/index.php/columnistas/juan-jorge-roesch/2225-islandia-democracia-ante-la-crisis>

Rovira Sancho, G. (2012): *Movimientos sociales y comunicación: la red como paradigma*. Anàlisi: Quaderns de comunicació i cultura, n°45, pp. 91-104.

Sorrentino, R. (2010): *No degli islandesi agli indennizzi per Gb e Olanda*. <http://www.ilsole24ore.com/art/SoleOnLine4/Mondo/2010/03/islandesi-non-pagheremo-debiti-ingiusti.shtml?uuid=AbWhp3xG>

Statistics Iceland. <http://www.statice.is/>

ANNEX 1: Els moviments socials en xarxa, una nova forma de fer política

Com s'ha dit, les xarxes socials, així com altres aspectes de la comunicació 2.0 (com la blogosfera), permeten una visibilitat de les opinions i les intencions de la ciutadania com mai abans s'havia vist. I aquesta autonomia que ens ofereixen és, segons Castells (2012), "l'essència dels moviments socials".

Aquest canvi ha donat pas a un nou model de moviments socials, els desenvolupats en xarxa, que segueixen un seguit de pautes comunes, ja des de la seva gènesi:

- Inspiració mútua

Al brindar les xarxes socials la possibilitat d'una difusió instantània i il·limitada, els ciutadans poden disposar d'informació de primera mà de revoltes socials que estan succeint a qualsevol part del planeta. D'aquesta manera, "cada revolta inspira la següent transmetent en xarxa imatges i missatges a través d'Internet" (Castells, 2012).

- Espai híbrid

Tot i ser moviments que operen de forma molt important a partir de la xarxa, això es combina amb una presència a l'espai públic físic. Especialment ocupant llocs simbòlics, s'aconsegueix que els moviments siguin "locals i globals a la vegada" (Castells, 2012), ja que tot i néixer d'una inquietud social d'una zona concreta, en cap moment es desconnecten d'altres experiències.

- Fenomen viral

Una vegada el moviment s'ha coordinat per mitjà de la xarxa i ha dut a terme accions per assolir visibilitat, apareix una de les seves característiques vitals per tal de sobreviure com a moviment: el factor viral.

La "viralitat" és la difusió dels missatges i imatges de forma espontània i massiva a través d'Internet. És a dir, l'existència de la revolta social es propaga per mitjà de les eines 2.0 per acabar irrompent més enllà de les fronteres nacionals d'origen.

- Influència a l'agenda pública

Tot moviment o revolta social en xarxa neix seguint influir en la gran discussió social (Caldevilla, 2009), és a dir, l'objectiu últim és assolir l'atenció dels mitjans de comunicació i finalment, dels detentors del poder institucional. D'aquesta manera es cristal·litza l'apoderament de la ciutadania.

- Efecte contagi

El factor viral acaba conduint a un possible efecte contagi a altres parts del planeta a les quals els han arribat les imatges i els missatges de forma massiva.

Acaba actuant com un virus (Rovira, 2012), ja que la seva expansió resulta inabastable i acaba per inundar els mitjans de comunicació tradicionals, la qual cosa a la vegada fa que els governs i càrrecs institucionals hagin de parar-hi l'atenció que es reclama.

D'aquesta manera es tanca el cercle, ja que l'efecte contagi permet la inspiració mútua que s'ha citat al primer punt.

En definitiva, els moviments socials en xarxa aporten una nova forma de fer política, ja que els medis que usen per difondre's els permeten apostar per emergents tècniques de deliberació i de decisió política i social. Sense deixar de banda que sempre dependrà del context propi de cada moviment o revolta social, Internet ofereix una plataforma per a que la irrupció d'aquest sigui possible (Rovira, 2012).

ANNEX 2: Què ha passat a Islàndia?

Islàndia venia d'uns primers anys de la dècada dels 2000 de creixement econòmic destacable (al 2007 tenia la 5ª renda mitjana més alta del món), una sobtada riquesa que es devia principalment a l'expansió del seu sector financer.

Ara bé, a partir del 2006 la qualificació econòmica d'Islàndia va començar a posar-se en dubte. I tot i que els bancs havien adquirit unes dimensions enormes (donada la reduïda població islandesa), el Govern va seguir recolzant-los, malgrat l'estès perill de fallida. La compra del 75% d'accions d'un banc per part del Banc Central va provocar una caiguda lliure a la borsa. Els bancs principals del país es van enfonsar i el PIB va caure un 6,8% al 2009 i un 3,4% al 2010. En total, era la major destrucció de valor financer de la història en proporció a la mida de l'economia en qüestió.

Per una banda la crisi econòmica, i per l'altra, una creixent desconfiança cap als polítics i les institucions, amb acusacions de dèficit democràtic. Per exemple, només un 11% dels ciutadans confiava en el Parlament (Castells, 2012). Tot va dur a l'inici d'una revolució, anomenada "revolució de les casseroles".

Cronologia de la revolució islandesa

11 octubre 2008: Factor detonant (característic a totes les revolucions ciutadanes). El cantant Hordur Torfason canta davant del Parlament islandès en contra dels banquers i dels polítics. Les imatges es penjen a Internet i en uns dies es produeixen manifestacions de milers de persones a la plaça Austurvöllur.

gener 2009: Creixen les protestes. El paper d'Internet i de les xarxes socials és clau. Periòdicament la gent es congrega davant el Parlament per protestar.

20 gener 2009: Protesta davant del Parlament colpejant estris ("revolució de les casseroles") contra la mala gestió de l'economia per part del govern. 1/4 dels ciutadans participen en les protestes i el 56% les recolza explícitament (Basteiro, 2012).

23 gener 2009: Per pressió popular s'anuncien eleccions legislatives avançades. El primer ministre (el conservador Geir Haarde) no es presenta a la reelecció i dimiteix el Govern en bloc. Els socialdemòcrates formen Govern a petició del president del país.

25 abril 2009: Eleccions parlamentàries que fan entrar al Govern una nova coalició de socialdemòcrates i verds (líder la socialdemòcrata Johanna Sigurdardottir). Els dos

grans partits conservadors, el Partit de la Independència i el Partit Progressista (sols o en coalició sempre al govern des de 1927) en queden fora. S'inicia un procediment legal contra els responsables de la crisi.

març 2010: Referèndum per decidir els pagaments del crèdit estranger, on guanya el NO amb un 93%. S'arresten persones del sector bancari. Judici de l'anterior primer ministre (Haarde) per malversació de fons públics i influència de grups de pressió.

abril 2011: Segon referèndum (també guanya el NO) i inici de la redacció d'una nova Constitució pel Consell Constitucional creat, amb aportacions de la ciutadania (punt 2.3). L'esborrany s'acaba aprovant per unanimitat (25 a 0).

29 juliol 2011: Entrega de l'esborrany de la nova Constitució (114 articles en 9 capítols) al Parlament. El govern es compromet a respectar la decisió popular.

octubre/novembre 2011: Referèndum popular (no vinculant) sobre 6 qüestions de la reforma constitucional (garantir propietat pública dels recursos naturals, convocatòria de referèndums populars, existència església nacional i diversos canvis electorals). Aprovació per 2/3 parts dels islandesos.

2011/2012: Islàndia no aplica mesures d'austeritat dràstiques, devalua la corona i estableix mesures per impedir l'evasió de capitals. L'economia es recupera (augmenta el PIB per sobre del 2,5%, l'atur baixa del 6%, l'inflació es redueix fins al 4%).

Les xarxes socials com a eina d'apoderament de la ciutadania: Islàndia pren avantatge

Ares Cases Castellet

Treball de Fi de Grau 2013 — Universitat Autònoma de Barcelona

Inici Connect Descobreix Jo #iceland

#introducció

Internet, amb l'auge de les xarxes socials, possibilita un canvi en el rol dels ciutadans, especialment en l'abast de la seva capacitat d'influència i de participació. Està permetent un allunyament d'actituds tendents a la passivitat, més pròpies dels mitjans de comunicació tradicionals.

Ens plantejem de quina manera afecta en l'apoderament de la ciutadania i com pot introduir-se dins l'àmbit de la participació política.

#metodologia

- 1) Anàlisi teòric del canvi de paradigma que podria estar-se produint amb la capacitat que aporten les xarxes socials.
- 2) Anàlisi del cas d'Islàndia, com a exemple d'ús de les xarxes socials en el seu procés constituent participatiu del 2011. Els objectius de recerca són conèixer com s'han utilitzat les noves tecnologies i quins trets propis del país han afavorit aquesta via alternativa.

#resultats

Sentiment d'apoderament provocat per les xarxes socials dins l'onada 2.0, basat en:

Individuació + Díficil control + Vigilància activa + Ubiquïtat + Llibertat d'expressió + Intercanvi d'idees + Construcció de poder

#conclusions

El procés constituent interactiu engegat a Islàndia l'abril del 2011 ha resultat ser un exemple d'introducció amb èxit de les noves tecnologies en la participació política.

L'apoderament dels ciutadans s'ha assolit millorant no només la seva participació, sinó també augmentant els nivells de transparència, implicació, proximitat, consciència, etc.

Els trets d'Islàndia que han afavorit el procés han estat:

Via noves tecnologies: Àmplia penetració social d'Internet entre els ciutadans i les llars.

Via social: Reduït nombre d'habitants i mitjana d'edat baixa, societat civil activa, participació electoral alta, afiliació sindical elevada i homogeneïtat ètnica i religiosa.

Via contextual: Situació constitucional provisional, revolta ciutadana provocada per la crisi econòmica i el reclam de dèficit democràtic de les institucions.

Tot això ha desembocat en un **procés d'aprenentatge col·lectiu**, que crea un precedent per a ser emulat en futures situacions.

#referències

- Caldevilla Domínguez, D. (2009): *Democràcia 2.0: La política se introduce en las redes sociales*. Pensar la publicidad, vol. III, nº 2, pp. 31-48.
- Castells, M. (2012): *Redes de indignación y esperanza*. Alianza Editorial.
- Pizzuti, M. (2012): *Rivoluzione Non Autorizzata. Come cambierà il Mondo*. Editore Punto d'Incontro. Capítol 8: *La rivoluzione possibile*.
- Reig, D. (2012): *Socionomía ¿Vas a perderte la revolución social?* Ediciones Deusto.
- Dades estadístiques: Statistics Iceland, Eurostat, OECD StatExtracts.